

چکیده تاریخ ایران از باستان تا پایان دوره قاجار

نویسنده:

علی غلامرضائی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

زمستان ۱۳۹۶

سرشناسه: غلامرضائی، علی، ۱۳۵۹ -

عنوان و نام پدید آور: چکیده تاریخ ایران از باستان تا پایان دوره قاجار/نویسنده علی غلامرضائی؛ ویراستار مریم حیدری پور.

مشخصات نشر: تهران-ارتش جمهوری اسلامی ایران- دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا- انتشارات دافوس، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۳۴۰ ص.:

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۳-۴۷-۳

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: ایران - تاریخ - از آغاز تا ۱۳۴۴ ق.

موضوع: Iran -- History -- To ۱۹۲۵

شناسه افزوده: ایران. ارتش. دانشکده فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس

شناسه افزوده: Iran. Army. Command & Staff College. Dafoos Publisher

رده‌بندی کنگ: ۳۹۶ چ ۸ غ ۱۰۹ / DSR

رده‌بندی دیویی: ۹۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۸۰۴۹۶

عنوان: چکیده تاریخ ایران از باستان تا پایان دوره قاجار

مؤلف: علی غلامرضائی

ویراستار: مریم حیدری پور

صفحه آرایی: سامان آزاد

ناظر چاپ: محمدتقی پرتوی

طرح روی جلد: علیرضا قانع

ناشر: انتشارات دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۳۴۰ ص

تاریخ نشر: زمستان ۱۳۹۶

چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مدیریت انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۲۵۰,۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱ و ۶۶۴۷۰۴۸۶ - ۰۲۱

www.dafoosaja.ac.ir

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست عنوان صفحه

۷.....	درباره نویسنده:
۹.....	مقدمه:
۱۳.....	بخش اول: چکیده تاریخ ایران باستان
۱۴.....	فصل اول: تاریخ عیلام
۲۵.....	فصل دوم: ماد ها
۲۹.....	فصل سوم: هخامنشیان
۵۲.....	فصل چهارم: ساسانیان
۶۱.....	فصل پنجم: اشکانیان
۷۵.....	فصل ششم: ساسانیان
۱۲۷.....	بخش دوم: تاریخ ایران دوره اسلامی
۱۲۸.....	فصل اول: طاهریان
۱۳۰.....	فصل دوم: صفاریان
۱۳۴.....	فصل سوم: آل زیار
۱۳۷.....	فصل چهارم: علویان طبرستان
۱۴۰.....	فصل پنجم: آل بویه
۱۵۱.....	فصل ششم: سامانیان
۱۶۵.....	فصل هفتم: غزنویان
۱۸۳.....	فصل هشتم: سلجوقیان
۱۹۸.....	فصل نهم: اسماعیلیان
۲۰۴.....	فصل دهم: غوریان

۲۱۱	فصل یازدهم: خوارزمشاهیان
۲۱۸	فصل دوازدهم: ایلخانان
۲۳۵	فصل سیزدهم: اتابکان آذربایجان
۲۳۷	فصل چهاردهم: قراختاییان کرمان
۲۳۸	فصل پانزدهم: سلغریان فارس
۲۴۰	فصل شانزدهم: آل اینجو
۲۴۱	فصل هفدهم: آل مظفر
۲۴۳	فصل هجدهم: آل چوپان
۲۴۴	فصل نوزدهم: آل کور
۲۴۶	فصل بیستم: سربداران
۲۴۸	فصل بیست و یکم: آل خلار
۲۵۰	فصل بیست و دوم: اتابکان لر
۲۵۱	فصل بیست و سوم: تیموریان
۲۵۸	فصل بیست و چهارم: قراقویونلوها
۲۶۴	فصل بیست و پنجم: آق یونلوها
۲۷۰	فصل بیست و ششم: صفویان
۲۸۸	فصل بیست و هفتم: افشاریه
۲۹۷	فصل بیست و هشتم: زندیه
۳۰۳	فصل بیست و نهم: قاجاریه
۳۳۸	منابع:

ایران تاریخی کهن دارد و تقسیماتی که در تاریخ ایران شده بیشتر بر مبنای شروع و پایان کار سلسله‌های سلاطین بوده و از فتوحات و کشتار و زندگی اختصاصی آنها سخن رفته است. با سقوط دوره ساسانیان دگرگونی بی‌سابقه‌ای در این سرزمین ایجاد شد. معمولاً در یک ترسیم کلی، تقسیم تاریخ، ایران را به دو عنوان قبل از اسلام و بعد از اسلام می‌بینیم. از اختراع خط تاکنون در تاریخ ایران دو دوره کلی قبل از اسلام و بعد از اسلام را مشاهده می‌کنیم. اختراع خط تا سال ۳۱ هجری قمری را که مقارن است با ورود اسلام به ایران و سقوط سلسله ساسانی، تاریخ ایران باستان نامیده می‌شود و تاریخ بعد از اسلام از سال ۳۱ هجری را تاکنون به نام تاریخ ایران اسلامی می‌نامند این دوران نیز برای خود تقسیماتی دارد که ذیلاً به آن اشاره می‌شود.

۱ - دوره انضمام ایران به سرزمین کل اسلام، طول این دوره نزدیک به دو قرن یعنی از سال ۳۱ الی ۲۰۵ هجری قمری است، در این دوره ایران قسمتی از سرزمین بزرگ اسلامی شد حکمرانان مناطق از جانب خلیفه معین می‌شدند. با اینکه دعوت اسلام به ملت و قوم خاصی اختصاص نداشت ولی رفتار حکمرانان با عنوان اسلام نسبت به ایرانیان مسلمان مناسب نبود. مع الوصف چون ایرانیان روح خود را با اسلام سازگار می‌پنداشتند و به هر ملت دیگری به اسلام شیفتگی نشان دادند و به آن خدمت کردند.

۲ - دوره امیران و شاهان محلی که از سال ۸۲۰ الی ۱۲۵۸ میلادی (۱۸۰ الی ۶۵۶ هجری قمری) می‌باشد. پیشوایان واقعی اسلام همچنان مانند دوره قبل از اسلام حاکمیت و اجرای حدود الهی محرومند. حکامی که خلفا برای ایالات ایران معین می‌کردند کم کم وضع موروثی پیدا کردند. اما مردم کم کم به حقایق اسلام واقف می‌شدند و دوستی آنها متوجه کسانی است که اعمالشان با اسلام منطبق است اما محور قدرت را در اختیار ندارند. در سال ۸۲۰ میلادی (۲۰۵ ه.ق) مأمون خلیفه عباسی، طاهر ذوالیمینین را برای حکومت خراسان و افغانستان و ماوراءالنهر معین ساخت و همچنین طاهر اولین سلسله شاهان محلی را در ایران به وجود آورد و پس از آن سلسله‌های دیگری از شاهان (صفاریان، ساسانیان، دیلمیان) در نقاط مختلف ایران اعلام استقلال نمودند و پس از آن شاهان ترک نژاد

غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان حکومت را در دست گرفتند. در این دوره گاهی شاهانی از همین سلسله‌ها بغداد را به تصرف آوردند و خلیفه را مطیع خود می ساختند. این دوره مقارن قرون وسطی تاریک اروپا است که اختلافات سیاسی و مذهبی بین دول اروپا و روسای طوایف جریان دارد و بازرگانان اروپایی فراتر از سواحل شرق مدیترانه نمی روند و با کشور ایران رابطه ای ندارند.

۳- دوره تسلط مغولان و تاتاران که از سال ۶۵۶ هجری قمری (۱۲۵۸) الی ۱۵۰۲ است. این دوره با هجوم چنگیز به کشور ما شروع می شود. مهاجمین زردپوست هنگامی که با هدایت هولاکوخان مغول در سال ۶۵۶ هجری قمری بغداد را تصرف کردند و آخرین خلیفه عباسی را به قتل رساندند به تسلط ظاهری خلفا بر ایران پایان دادند و در ایران ایلخانیان مغول و سپس سلسله تیموریان را تأسیس کردند. شاهان و حکام و امیران و سلاطین اروپا باب مراده با جانشینان چنگیز باز نمودند جهانگردان و مبلغین مسیحی و تجار به ایران راه یافتند و بازار اروپا روشن رونق یافت و این وضع در زمان تیموریان هم ادامه یافت. در آخرین قرن این دوره سرزمین ایران به دست دو قبیله ترکمن و آق قویونلو و قره قویونلو افتاد که به طور مستمر در حال جنگ و راع بودند و مردم نیز در وضع فقر و فلاکت به سر می بردند. همه سرزمین های اسلامی در اختیار گرفتند و با فتح قسطنطنیه در سال ۱۴۵۳ میلادی، امپراطوری عثمانی را پایه گذاشتند و در آن تصرف ایران هم نقشه داشتند. از طرف دیگر دریانوردان پرتغالی مثل واسکودوگاما در هند و بوی کشف سرزمین ها بودند و بعد از دماغه امید نیک و استقرار در سواحل غربی هندوستان به خلیج فارس روی آوردند و بنداری از ایران را اشغال نمودند. طوایف ازبک و ترکمن نیز مرزهای ایران را مورد تهاجم و غارت قرار می دادند و از سه جانب، استقلال ایران در معرض تهدید و تجاوز قرار گرفته بود. سرانجام اسماعیل صفوی قیام کرد و صفویه را پایه گذاری کرد و دوره دیگری در حیات ایران شروع شد.

۴- دوره صفویه، افشاریه و زندیه که از سال ۹۰۷ تا ۱۲۰۹ هجری قمری (۱۵۰۲ میلادی الی ۱۷۹۶) ادامه یافت. شاهان صفوی مذهب تشیع را رسمیت بخشیدند و پس از جنگ های طولانی با عثمانی عهدنامه قصرشیرین را منعقد ساختند و مرزهای بین دو کشور را مشخص و صلحی را به وجود آوردند که یک قرن دوام داشت ولی با سقوط شاهان صفوی جنگ ها

تجدید شد. کوشش نادر و بعد از آن کریم خان زند این بود که به هرج و مرج و از هم گسیختگی اوضاع پس از صفویه سامان بخشند و وحدتی پیش آورند. که تدبیرشان اگرهم مؤثر بود نمی توانست برای مدت طولانی کار ساز باشد و حتا اهداف ملی را محقق سازد. به هر حال تحولات هم زمان این دوره در اروپا کشورهای غرب را برای جهش های مادی قرن ۱۹ آماده ساخت و ایران سرزمین اسلامی در خوابی عمیق فرو رفت.

۵- از سال ۱۲۰۹ تاکنون، در این سال که آغاز تاریخ معاصر ایران است آغا محمدخان قاجار بعد از یک سلسله جنگ ها و خونریزی ها، شکنجه ها و کور کردن ها در تهران تاج گذاری کرد. این سال که با اختلاف ۱۷ سال تقریباً مقارن تاریخ معاصر اروپاست درحالی که اروپا بعد از انقلاب رهنده انقلاب صنعتی را نیز آغاز نموده است و رو به پیشرفت می رود در این سال هاست که غرب شاهد افزایش روز به روز کارخانجات و کارگاه های تولیدی است ولی ایران در سیری قهقرا به سر می برد و بر خلاف غرب رو به انحطاط می رود. امید است کتاب حاضر که متن آن خلاصه و درستی است از برداشت های اینجانب از مطالعه منابعی که در پایان کتاب ذکر شده است بتواند به نحو مطلوب مورد استفاده علاقمندان به تاریخ ایران قرار گیرد. در پایان لازم میدانم از زحمات دانشجویان عزیزم در دانشگاه سستاری و تربیت دبیر رجائی که در نوشتن این کتاب بنده را یاری کردند تشکر نمایم.